

Verklaring Publieksraadpleging

Maatregelenprogramma voor de Belgische mariene wateren

Opmerking 1		Een aantal van de opgesomde maatregelen raken aan gewestelijke bevoegdheden zoals: <ul style="list-style-type: none">- het behoud en herstel van de grindbedden (Fiche 25) (artikel 6 §X, 2° bijzondere wet tot hervorming der instellingen van 8 augustus 1980 (BWHI));- de handhaving van het vaar- en visserijverbod (Fiche 26) (artikel 6 §X, 10° BWHI) en de monitoring van de bodembeschermingszones (artikel 6 §1, II, 10° BWHI);- maatregelen betreffende afval in havens (artikel 6 §1, II, 2° BWHI);- afval van visserij (Fiche 29) (artikel 6 §1, II, 4°BWHI).
Antwoord 1		Dit is correct en goed genoteerd. De verdere ontwikkeling van deze maatregelen zal dan ook in nauw overleg met het Vlaams Gewest gebeuren.
Opmerking 2		Waar bodembeschermingszones worden vermeld wordt verzocht om een duidelijke referentie te voorzien voor de omschrijving van deze zones
Antwoord 2		De referentie naar de aanduiding van deze bodembeschermingszones in het KB tot vaststelling van het marien ruimtelijk plan van 20/03/2014 werd toegevoegd.
Opmerking 3		Ecosysteemdiensten worden enkel op kwalitatieve basis behandeld (zie punt 2.4.3.2). Kan er worden aangegeven of er op basis van voortschrijdend inzicht mogelijks nog aanpassingen uitgevoerd worden in een latere fase?
Antwoord 3		De Europese werkgroep “Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services” wordt opgevolgd door de dienst Marien Milieu. Uit de werkzaamheden en eerste resultaten van de werkgroep blijkt echter dat de benadering van de ecosysteemdiensten momenteel nog niet voldoende ontwikkeld is, zeker wat betreft het mariene milieu. Dit is het gevolg van een algemeen gebrek aan kennis zowel op vlak van de impact op ecosysteemdiensten als op de waardering van de effecten. Wanneer de resultaten binnen deze werkgroep en op internationaal niveau toch concreter worden, zal ook getracht worden de ecosysteemdiensten van het Belgisch deel van de Noordzee op een meer kwantitatieve manier te beschrijven en evalueren.
Opmerking 4		De afdeling Maritieme Toegang is verantwoordelijk voor het beheer van de maritieme toegangswegen, inclusief de baggerwerken. Echter er zijn naast aMT nog instanties die baggeren en storten op het BCP, zowel vanuit de overheid als vanuit de privé sector. De tekst dient hier aangepast te worden (Fiche 5, pag. 63)
Antwoord 4		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 5		De termijn voor de vergunningen voor het terugstorten van baggerspecie bedraagt 5 jaar in plaats van 2 jaar (Fiche 5, pag. 63)

Antwoord 5		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 6		Bestaande baggerstortlocaties worden behouden en uitgebreid met een reserveringszones, gebaseerd op alle huidige operationele stortlocaties: de huidige in MRP voorziene uitbreidingsruimte voor stortlocatie is enkel gebaseerd op het verplaatsen van de stortzone ZBO; niet voor alle stortzones (S1, S2, BW Oostende,...) (Fiche 6, pag. 63)
Antwoord 6		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 7		De oplijsting van de bestaande maatregelen voor zeevisserij zijn vrij exhaustief. Er ontbreekt evenwel de vermelding van het nationaal verbod tot vissen met vissersvaartuigen met een tonnenmaat groter dan 70 BT binnen de driemijlszone, dat in 1999 werd ingevoerd. Het voorbehouden van deze zone voor de kustvissers heeft ontegensprekelijk een gunstige invloed op de staat van instandhouding van de zeebodems aldaar. Niet enkel heeft het vistuig van dergelijke schepen minder impact op de zeebodem maar bovendien vertegenwoordigt hun totale inzet ook een lagere visserij-inspanning gezien het weersafhankelijk karakter van hun activiteiten.
Antwoord 7		Dit werd toegevoegd in de tekst.
Opmerking 8		Wat de lijst van bijkomende maatregelen betreft, die zouden moeten uitgevoerd worden om de "gap" te sluiten, kan in het algemeen de vraag gesteld worden hoe die maatregelen gehandhaafd zullen worden. Deze maatregelen zijn immers vrij divers en een aantal daarvan vallen onder de bevoegdheid van verschillende overheidsdiensten. Bijkomende toelichting m.b.t. handhaving is bijgevolg wenselijk.
Antwoord 8		Het KB van 23/06/2010 <i>betreffende de mariene strategie voor de Belgische zeegebieden</i> stelt de dienst Marien Milieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu aan als verantwoordelijke en coördinator van de verschillende stappen van de implementatie van deze richtlijn. Het programma van maatregelen moet uiterlijk tegen eind 2015 worden ontwikkeld en tegen 2016 worden uitgevoerd, om zo de goede milieutoestand tegen 2020 te verwezenlijken. Elke stap van het implementatieproces moet om de zes jaar herzien en indien nodig herwerkt worden. Aangezien voor België de dienst Marien Milieu verantwoordelijk is voor de ontwikkeling en tevens ook de uitvoering van het maatregelenprogramma, zal de dienst het maatregelenprogramma volgens een stappenplan uitwerken en de uitvoering ervan nauwgezet opvolgen en afstemmen via de CCIM structuur.
Opmerking 9		Een aantal acties zoals de bescherming van zwerfstenen en de verplichte tagging van visnetten lijken bovendien vrij theoretisch. Ze houden namelijk geen rekening met het feit dat het BDNZ naast de kustvissers vooral voor buitenlandse vissers belangrijk is. Zo zal een mogelijk nationaal taggingsverplichting praktisch zonder gevolg blijven en kustvissers mogelijk benadelen. Rekening houdend met het GVB zou dergelijke verplichting Europees moeten worden vastgesteld.
Antwoord 9		Verschillende van de voorgestelde maatregelen zijn vooral gericht op het zoeken naar mogelijke oplossingen voor bepaalde drukken op of problemen in het marien milieu. Zo is bijvoorbeeld de maatregel 29B specifiek gericht op het onderzoeken naar verbetering betreffende recyclage van visnetten, maar ook om de mogelijkheden rond statiegeld en het taggen van visnetten te bekijken. Wij willen er op wijzen dat binnen de huidige cyclus het eerst en vooral de bedoeling is om de mogelijkheden af te

		toetsen, de efficiëntie en haalbaarheid te onderzoeken en om te sensibiliseren. In de volgende cyclus zal dan eventueel een keuze gemaakt worden tussen de diverse opties.
Opmerking 10		De toedracht van de actie “sensibilisering van recreatieve vissers voor de kwaliteit vis” kan ook in vraag gesteld worden. De Vlaamse overheid is immers van mening dat de sportvisserij beperkt moet blijven tot louter recreatieve vormen van visserij. De commercialisatie van de vangsten is niet toegestaan en ook niet wenselijk. De bijdrage van recreatieve visserij in de voedselvoorziening zou dus per definitie beperkt moeten zijn.
Antwoord 10		Met deze maatregel beogen wij ook zeker niet de commercialisatie van vangsten uit de sportvisserij. Het doel is uitsluitend om de sportvisser voldoende informatie te geven over de mogelijke verontreiniging van gevangen vis, en om de toepassing van de best beschikbare technieken aangaande behandeling en bewaring van vis (aan boord/ aan wal) te stimuleren.
Opmerking 11		Verder kan worden opgemerkt dat het consultatiedocument in bepaalde opzichten gedateerd is en dat voor bepaalde aspecten verduidelijking nodig is. Zo dienen de visserijbeperkende maatregelen in het Natura 2000 gebied Vlaamse banken, nog Europees bekrachtigd te worden. Anderzijds is het verbod tot recreatief gebruik van warrelnetten, zowel op zee als op het strand, ondertussen een feit.
Antwoord 11		Deze verduidelijkingen werden toegevoegd in de tekst.
Opmerking 12	94-95	In een van de bijkomende maatregelen wordt aanbevolen om de Vlaamse en buitenlandse overheden, via internationale akkoorden over Maas en Schelde en de overlegstructuur, aan te moedigen en ertoe aan te zetten om de maatregelen van de Kaderrichtlijn Water toe te passen. Aangezien die maatregelen gebaseerd zijn op internationale coördinatie en richtlijn 2008/56/EG ook de nadruk legt op interregionale coördinatie, zou het ons opportuun lijken om, als dat nog niet het geval is, het Waals Gewest bij die besprekingen te betrekken.
Antwoord 12		De consultatie met de gewesten is primordiaal en het Waals Gewest zal dus zeker betrokken worden bij verdere overlegmomenten.
Opmerking 13	68-69	Fiche nr. 15 van het programma heeft betrekking op de landgerelateerde maatregelen. Voor die landgerelateerde maatregelen verduidelijkt het programmaontwerp dat er al een kaderrichtlijn water is, één voor afvalstoffen, en één voor stedelijk afvalwater. In de maatregelen die aan bod komen in fiche nr. 15 is er sprake van om «de kwestie van de afvalwaterlozingen aan te halen». Die maatregel kan een impact hebben op nationaal (productnorm) of gewestelijk niveau, men moet zich er dus van vergewissen dat dit geen invloed heeft op het beleid dat ter zake gevoerd wordt in het Waals Gewest waarvoor de plannen aan een openbaar onderzoek onderworpen worden.
Antwoord 13		De consultatie met de gewesten is primordiaal en het Waals Gewest zal dus zeker betrokken worden bij verdere overlegmomenten.
Opmerking 14		Volgens artikel 17 van richtlijn 2008/56/EG tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu moet de mariene strategie om de 6 jaar herzien worden.

		<p>Volgens artikel 18 van richtlijn 2008/56/EG tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu moet een tussentijds verslag waarin de bij de uitvoering van het programma geboekte vooruitgang wordt beschreven, ingediend worden binnen de 3 jaar na de bekendmaking ervan.</p> <p>Behoudens vergissing van onzentwege maakt het huidige programmaontwerp geen melding van die herziening en dat tussentijdse verslag.</p>
Antwoord 14		De informatie over de herziening en het tussentijds verslag werden toegevoegd.
Opmerking 15	63	<p>De tekst van fiche 4 klopt niet helemaal. We stellen voor de tekst van fiche 4 te vervangen door onderstaande tekst.</p> <p>FICHE 4</p> <p>Voorwaarden en beperkingen zandwinning:</p> <p>4A. Zonering: Afbakening van zones voor extractieactiviteiten</p> <p>4B. Periodieke sluiting van zones</p> <p>De totale ontginningsdiepte mag niet dieper gaan dan 5 meter beneden het referentieniveau.</p> <p>4C. Voorwaarden vergunning: toegekende maximale ontginningsvolumes</p> <p>De Dienst Continentaal Plat van de FOD Economie beheert de concessies (nieuwe concessieaanvragen, verlenging of uitbreiding concessies, bepaling ontginningsvolumes (wet 13/06/1969 + KB 01/09/2004)).</p> <p>De milieueffectenbeoordeling (KB 01/09/2004) wordt opgesteld door de BMM, die advies geeft aan de Minister van de Noordzee, die op zijn beurt een bindend advies overmaakt aan de Minister van Economie.</p> <p>Per opeenvolgende periode van 5 jaar mag er in de controlezones door het geheel van de concessiehouders maximaal een volume van 15 miljoen m³ ontgonnen worden. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de volumes ontgonnen voor uitzonderlijke projecten, met uitzondering van deze ontgonnen in het habitatgebied (controlezone 2). In het habitatgebied is er een verbod op grindwinning en is het ontginningsvolume gelimiteerd. Bovendien vermindert het ontginbaar volume in deze zone elk jaar met 1 %.</p> <p>4D. Voorwaarden vergunning: jaarlijkse vergoeding (afhankelijk van het gewonnen volume en de sedimentsoort (zand/grind/zand uit zone 3))</p> <p>4E. Monitoring en inspectie</p> <p>De inspectie van de extractieactiviteiten gebeurt door middel van de verwerking van de maandelijkse aangiftes, de registers aan boord van de ontginningsvaartuigen en de automatische registreertoestellen (black box).</p> <p>De overheid gebruikt de concessievergoedingen voor het continue onderzoek naar de impact van de exploitaties op het mariene milieu.</p>
Antwoord 15		Deze tekst werd overgenomen in het rapport.
Opmerking 16	25	Kaart Marien Ruimtelijk Plan: de kaart is niet correct. De driehoek links onderaan wordt nog steeds opgenomen als deel uitmakend van de zone voorbehouden voor windmolens. Deze zone behoort echter niet meer tot de gebieden voorbehouden voor windmolens in het Belgisch gedeelte van de Noordzee. De kaart dient aangepast te worden.

Antwoord 16		De correcte kaart werd ingevoerd.
Opmerking 17	28	Onder welke categorie vallen Bijkomende maatregelen om de goede milieutoestand te bereiken, die gebaseerd zijn op bestaande regelgeving (Europees of nationaal) en internationale overeenkomsten maar die niet verder gaan dan het vereiste binnen deze regelgeving; Ze vallen volgens de definitie niet onder 2a of 2b, of zijn dit type van maatregelen er niet?
Antwoord 17		Momenteel zijn er geen dergelijke maatregelen opgenomen in het programma, maar dit is inderdaad een categorie die niet gedekt wordt door de 4 door de EC beschreven categorieën. Deze vraag zal meegenomen worden naar een volgende vergadering met de EC.
Opmerking 18	47	'Zwerfvuil op zee is afkomstig van zowel zee- als landgerelateerde bronnen'. Mogelijk moet hierbij aangegeven worden dat 80% van dit zwerfvuil van land afkomstig is, zodat het relatieve belang voor de aanpak van de landgerelateerde bronnen benadrukt wordt (bron: http://ec.europa.eu/environment/marine/goodenvironmental-status/descriptor-10/index_en.htm).
Antwoord 18		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 19	47	Het Ballastwaterverdrag is momenteel nog niet geratificeerd door België in tegenstelling tot wat er in de tekst staat vermeld. Verwachting is najaar 2015.
Antwoord 19		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 20	50	In de tabel wordt aangegeven dat de evolutie in scheepdimensies een negatieve impact heeft op D8 (Verontreiniging). Het lijkt eerder gepast om hier een vraagteken te plaatsen, aangezien er naast een evolutie in scheepdimensies tegelijkertijd ook een evolutie is in 'milieuveiligere' schepen.
Antwoord 20		Met de stijgende dimensies van de scheepvaart neemt echter ook de kans op aanvaring toe, en dit staat los van het feit dat schepen 'milieuvriendelijker' worden. Vandaar verkiest de dienst Marien Milieu om deze beoordeling te behouden.
Opmerking 21	52	Tabel 7: Er wordt geen link gelegd tussen de druk 'veranderingen in temperatuurregime' en het kwalitatief beschrijvende element d2 'niet-inheemse soorten'. De verwachting is dat hier echter wel degelijk een link is. Op te nemen in de tabel dus. Op blz 53 en 54 wordt er wel ingegaan op de link tussen klimaatverandering en temperatuur, maar wordt er voornamelijk naar D1, (D3), D4 en D6 verwezen. D2 voor de volledigheid ook vermelden hier.
Antwoord 21		Deze informatie werd toegevoegd in de tekst.
Opmerking 22	117-118	Fiche 31 'Overleg en sensibilisering omtrent maatregelen binnen scheepvaart ter beperking van onderwatergeluidseffecten op walvisachtigen'. Er wordt hierbij voornamelijk verwezen naar bilateraal overleg tussen de federale overheid en de scheepvaartsector. Vanwege de faciliterende rol van de havens voor de scheepvaart, willen we vragen om het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen of met uitbreiding de andere havens bij deze maatregel te betrekken en dus ook te vermelden in de fiche.
Antwoord 22		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 23		De bevoegdheidsverdeling tussen de federale en de Vlaamse overheid zorgt voor een extra uitdaging. Voor het bereiken van GES is het engagement van de Vlaamse overheid nodig. Wat zal/kan de federale overheid ondernemen indien de Vlaamse overheid dit engagement onvoldoende opneemt?

Antwoord 23		De samenwerking met de gewesten voor de implementatie van de mariene strategie gebeurt hoofdzakelijk via het overlegorgaan CCIM (Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid), maar daarnaast zijn er ook frequente bilaterale overlegmomenten om de verschillende stappen van de richtlijn met de betrokken partners te bespreken. Momenteel verloopt deze samenwerking zeer vlot en is de Vlaamse overheid bereid om mee te werken aan een goede milieutoestand. Mocht in de toekomst echter blijken dat er toch een tekort aan engagement vanuit Vlaamse zijde zou ontstaan, en indien dit het behalen van de GES zou belemmeren, zal de federale overheid zich genoodzaakt zien om verdere stappen te ondernemen.
Opmerking 24	22	‘Vlakte van de Raan’ ontbreekt in het overzicht. Nochtans staat de Vlakte van de Raan vermeld op de Europese lijst van de Speciale Beschermingszones: uitvoeringsbesluit van de Europese commissie van 3 december 2014: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D0072&from=EN Vermeld de Vlakte van de Raan in het overzicht van de Speciale Beschermingszones in BNZ. Volledigheidshalve ook het via Belgische wetgeving aangeduide ‘Gericht marien reservaat Baai van Heist’ vermelden. In dezelfde paragraaf staat een vermelding naar hfdst 2 ‘thema natuur en milieu’, maar deze verwijzing is niet correct.
Antwoord 24		Deze aanvullingen zijn opgenomen in de tekst.
Opmerking 25	47	Behandel ook landgerelateerde bronnen van zwerfvuul op zee. Enkel verwijzen naar de maatregelen in de Kaderrichtlijn Water, zonder de relevante maatregelen te vermelden, is onvoldoende. Zie ook verder in dit document ‘voorstellen bijkomende maatregelen’
Antwoord 25		Er werd in de tekst meer uitleg gegeven rond de relevante maatregelen die door Vlaanderen in het nieuwe stroomgebiedbeheerplan voor Schelde en Maas werden opgenomen.
Opmerking 26	47	Zoals vermeld op p47, komt de grootste impact op D5 van de land gebonden bronnen van eutrofiëring. Vermeld op z’n minst de relevante maatregelen uit de Kaderrichtlijn Water, om te kunnen inschatten of deze zullen bijdragen aan het bereiken van GES in 2020. Daarnaast is het inderdaad zinvol om de Vlaamse overheid te stimuleren voor de uitvoering van de maatregelen, zoals vermeld in fiche 23B
Antwoord 26		Deze bijkomende informatie werd opgenomen in de tekst.
Opmerking 27	49	De tekst wekt de indruk dat de recreatieve visserij enkel impact heeft op de doodsoorzaak ‘bijvangst in visnetten van zeezoogdieren’. Bovendien is het gebruik van warrel- en kieuwnetten verboden sinds april 2015, waardoor het belang van deze impact afneemt. Door de omvang van de recreatieve visserij heeft deze hoogstwaarschijnlijk impact op verschillende beschrijvende elementen. Het VLIZ inventariseerde 631 recreatieve vissersvaartuigen in 2014-2015, die grotendeels uitgerust zijn voor hengelvissersrij. In de tekst kan ‘impact van recreatieve visserij’ dan best ook apart vermeld worden en niet als onderdeel van ‘selectieve onttrekking van organismen’.
Antwoord 27		Deze aanvullingen zijn opgenomen in de tekst.
Opmerking 28	55	Er is geen totaaloverzicht van de resultaten van de gap analyse, wat een gemiste kans is. Deze kan immers ook gebruikt

		worden bij de toekomstige evaluatie van het effect van de maatregelen.
Antwoord 28		De resultaten van de gap analyse zijn terug te vinden in bijlage 1 met de long-list van maatregelen. Deze tabel geeft een weergave van alle door België vooropgestelde milieudoelen en de link met de maatregelen. Waar geen of niet voldoende bestaande (groene) maatregelen met een milieudoel konden gelinkt worden werd via overleg met stakeholders, literatuurstudie en dergelijke een bijkomende, nieuwe (blauwe) maatregel voorgesteld. Deze bijkomende maatregelen werden vervolgens onderworpen aan een aantal criteria en de relevante en haalbare maatregelen werden opgenomen in de short-list van het rapport.
Opmerking 29	56	Het bestand van Stekelrog (<i>Raja clavata</i>) lijkt het goed te doen. Volgens de aanvoercijfers van de Belgische visserij in 2014 staat 'Rog' op de 7de plaats qua aanvoervolume met 1041 ton (Kabeljauw staat op plaats 3 met 1263 ton en Hondshaai staat op plaats 10 met 492 ton). Mondelinge mededelingen van zowel reders als medewerkers van de veiling, bevestigen dat deze aanvoercijfers grotendeels betrekking hebben op Stekelrog. Een groot knelpunt in de huidige situatie is dat er geen soort specifieke aanpak is voor de verschillende soorten roggen (en haaien). Daardoor is het niet uit te sluiten dat er onder de noemer 'rog' ook kwetsbare en beschermde soorten aangevoerd worden. Specifiek voor Stekelrog zijn er momenteel inderdaad geen maatregelen nodig, maar een eenzijdige focus op Stekelrog is ten nadele van overige soorten, waarvoor wel beschermingsmaatregelen nodig zijn. Vandaar ons voorstel voor het opmaken van een soortbeschermingsprogramma voor haaien en roggen. Zie 'voorstellen bijkomende maatregelen'
Antwoord 29		Naar aanleiding van deze suggestie en een gesprek over het project HAROkit (Identificatiekit Haaien en Roggensoorten) wenst de dienst Marien Milieu een bijkomende maatregel met betrekking tot haaien en roggen op te nemen in het huidige maatregelenvoorstel. Deze maatregel zal een meer soortspecifieke bescherming voor haaien- en roggensoorten bewerkstelligen. De maatregelen zal steunen op de aanbevelingen opgenomen in het eindrapport van HAROkit en in die zin ook de belangrijke en essentiële samenwerking tussen de visserijsector, NGO's en milieuadministraties promoten.
Opmerking 30	62	Fiche 3b: maximale beperking introductie verharde substraten Volgens de tabel op p59 heeft deze maatregel een link met D2 niet-inheemse soorten. Toevoegen: link met D6 integriteit van de zeebodem.
Antwoord 30		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 31	64	Fiche 6E beperkingen bodemberoerende visserij in de Vlaamse banken Het voorzorgsprincipe indachtig, is het onbegrijpbaar dat er net in de 4 meest kwetsbare zones van N2000 gebied de Vlaamse banken geëxperimenteerd kan worden met alternatieve bodemberoerende technieken. Het is noodzakelijk om veiligheidsmechanismen in te bouwen indien deze experimenten schadelijk blijken te zijn voor de te beschermen habitats.
Antwoord 31		Deze zones zijn net de eerste zones waar een eerste stap naar minder of niet-bodemberoerende visserijtechnieken zal gezet worden. De voorstellen voor testexperimenten met alternatieve minder bodemberoerende technieken zullen eerst minutieus

		onderzocht worden alvorens deze testen kunnen starten. De zones zullen nauwkeurig opgevolgd worden gedurende de komende jaren en indien nodig zal er bijgestuurd worden.
Opmerking 32	65	Fiche 7E Gebruikersovereenkomsten voor alle SBZ's Door de beperkte toelichting in de fiche is het niet duidelijk op basis van welke criteria gebruikersovereenkomsten afgesloten worden. Voor Natuurpunt is het belangrijk dat dit op basis van ecosysteem-gerelateerde criteria gebeurt.
Antwoord 32		Bij nader inzien zijn deze gebruikersovereenkomsten een uitdovend scenario, en zal er een nieuw systeem ontwikkeld worden bij het opstellen van de beheersplannen voor Natura2000, en dit in een ecosysteem-gerelateerde aanpak. Daarom werd beslist deze gebruikersovereenkomsten niet langer als bestaande maatregel te vermelden.
Opmerking 33	65	Aanpassen in de tekst: het GVB en het visserijfonds werden intussen vernieuwd.
Antwoord 33		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 34	66	Verbod op gebruik van recreatieve kieuw- en warrelnetten. Verbod is van kracht sinds april 2015.
Antwoord 34		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 35	82	D1: maatregel is nu bestaande maatregel
Antwoord 35		De nieuwe maatregel vormt nu de controle op naleving van dit verbod.
Opmerking 36	87	Algemene opmerking over beschrijving nieuwe maatregelen: Bij implementatie van maatregelen staat telkens 'voor 2020'. Vermits sommige maatregelen meer dringend zijn dan andere, zou het goed zijn om zowel een prioritering van als een tijdslijn voor de implementatie van de maatregelen uit te werken.
Antwoord 36		Deze opmerking is zeker terecht. Na het finaliseren en goedkeuren van het maatregelenprogramma eind 2015 zal inderdaad een prioritering van de lijst bijkomende maatregelen gemaakt worden. Een belangrijke factor daarin zal de urgentie van de maatregelen zijn.
Opmerking 37	94	Fiche 25B Herstel van grindbedden Sterke maatregel. Wanneer en waar zal deze maatregel uitgevoerd worden?
Antwoord 37		Het doel is deze maatregel binnen de eerste cyclus van 6 jaar uit te voeren. Aangezien dit tevens ook één van de 'duurste' maatregelen is, zal grondig moeten bekeken worden hoe we de implementatie zo kostenefficiënt en succesvolst kunnen uitvoeren.
Opmerking 38	101	Fiche 27A Opvoeren controle op recreatieve visserij o Verbeteren in de tekst: 'naar schatting zijn er tientallen vaartuigen actief', zie verwijzing hoger op naar studie VLIZ o EU bepalingen voor Zeebaars mee opnemen
Antwoord 38		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 39	103	Fiche 27C Monitoring impact recreatieve visserij Tekst actualiseren en vervolgtraject op recente studie vermelden voor o.a. inzicht in aanvoercijfers van recreatieve vissers
Antwoord 39		Dit werd aangepast in de tekst.

<p>Opmerking 40</p>		<p>Voorstel van bijkomende maatregelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ratificatie IMO Ballastwater Conventie (http://www.imo.org/OurWork/Environment/BallastWaterManagement/Pages/BWMConvention.aspxIMO) • Volledige implementatie van de Europese verordening (http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1425558355871&uri=CELEX:32014R1143) ter preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten, met o.a. het opstellen van een Belgische lijst voor mariene invasieve uitheemse soorten. • Definieer richtlijnen voor aquacultuur in zee met betrekking tot niet-inheemse soorten • Organiseer 'citizens' science' projecten voor zowel de inventarisatie als snelle detectie van mariene niet- inheemse soorten. Betrek daarbij ook de (recreatieve) visserijsector • Bescherming paaiplaatsen van commerciële vissoorten (toe te voegen aan fiche 8). • Opzetten forum voor bespreking visserijmaatregelen in natuurgebied, met wetenschappelijke ondersteuning • Opstellen van een beheerplan voor de Vlakte van de Raan, in overleg met visserijsector en natuurbeweging. Dit kadert in het OSPAR engagement 'grensoverschrijdend netwerk van marien beschermde gebieden'. • Soortbeschermingsprogramma haaien en roggen, met o.a. introduceren soort specifieke aanpak haaien en roggen in Belgische visserij • Stel een beheerplan op voor de overgang duin-strand-zee voor de zones waar de mariene N2000 gebieden grenzen aan de kust. Doe dit in nauw overleg met alle betrokkenen. Voeg o.a. de indicator 'afname oppervlakte machinaal gereinigd strand' toe. • Integreer de OSPAR aanbevelingen voor habitats en soorten die niet omvat worden door de (hoofdzakelijk terrestrische) N2000 wetgeving bij het uitwerken van de maatregelen voor D1-D4-D6, zoals het opstellen van beheerplannen. • Neem internationaal het voortouw om de baten van de bescherming van het mariene ecosysteem te laten berekenen. • Vergroot het maatschappelijk draagvlak voor bescherming van het mariene ecosysteem, bvb. door een publiekscampagne over Natuur in de Noordzee • Verbod op storten baggerspecie in alle N2000 gebieden • Werk de mogelijke milieu- en natuureffecten zorgvuldig uit bij de opmaak van de plannen voor het energie-atol en vertrek van het voorzorgprincipe • Definieer richtlijnen voor aquacultuur in zee met betrekking tot eutrofiëring.
----------------------------	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> • Verbod op het gebruik van alle middelen die neonicotinoïden bevatten: deze komen via de waterlopen in het mariene ecosysteem terecht¹ • Definieer richtlijnen voor aquacultuur in zee met betrekking tot verontreiniging • Sensibiliseringscampagne voor strandtoeristen, in samenwerking met kustgemeenten • Voer (EU)verbod in op het gebruik van micro-plastics • Voer statiegeld in voor blik en glas
Antwoord 40		Dit is een zeer interessante set van potentiële bijkomende maatregelen, die bij het ontwikkelen van beleidsplannen voor de Natura2000-gebieden in de Belgische zeegebieden grondig zullen overwogen en geëvalueerd worden. In het eerste maatregelenprogramma voor de Mariene Strategie wensen we alvast de voorgestelde maatregel betreffende de soortgerichte aanpak voor haaien en roggen verder uit te werken. Indien nog relevant zullen de andere voorstellen ook meegenomen worden in het opstellen van het tweede maatregelenprogramma.
Opmerking 41	95	<p>Bij de consultaties voor het Marien Ruimtelijk Plan in het Belgisch deel van de Noordzee werd door de Rederscentrale verzocht tot niet verdere inperking voor visserij en geen nieuwe opgelegde maatregelen. Ook werd geadviseerd om aangepaste vistuigen niet te beperken tot rolsloffen of zeeflappen, gezien er nog andere mogelijkheden zijn. Het bereiken van ruimtelijke doelstellingen moet aan de visser zelf overgelaten te worden. Het beleid dient zich te focussen op de leefbaarheid van de sector.</p> <p>De zones waarin uiteindelijk maatregelen werden genomen zijn van groot economisch belang van de kustvisserij. Om tegemoet te komen aan de maatregelen vanuit het Marien Ruimtelijk Plan werd project Innovatuig opgestart, waarbij vaartuigen onder 70 bruto tonnage worden voorzien van rolsloffen en deze vaartuigen blijvend kunnen vissen in de beschermde zones. Bij de herdefiniëring van de zones na de geplande monitoring vraagt de visserijsector om rekening te houden met de noodzaak aan open ruimte om de meest duurzame visgronden van het moment op te zoeken.</p>
Antwoord 41		Zowel de richtlijn Mariene Strategie als het Marien Ruimtelijk Plan zijn niet gericht op het reduceren van de menselijke activiteiten op het Belgisch deel van de Noordzee, maar wel op het eerlijk verdelen en het stimuleren van een duurzaam gebruik van de natuurlijke bronnen. Daarom werden de maatregelen binnen het Marien Ruimtelijk Plan in samenspraak met de visserijsector besproken, onderhandeld en gefinaliseerd. Deze 'visserijbeperkende' maatregelen zullen geen gebieden volledig afsluiten voor elke vorm van visserij maar bieden wel een aanmoediging tot het ontwikkelen en testen van alternatieve, meer milieuvriendelijke, selectievere en minder bodemberoerende visserijtechnieken. In dit opzicht kan de visserijsector deze zones als een opportuniteit beschouwen om in samenwerking met het ILVO in te zetten op een meer duurzame en op lange termijn leefbare Belgische visserijsector.
Opmerking 42	105	Het vereenvoudigen van de omschakeling van recreatieve visserij naar beroepsvisserij kan in de praktijk enkel en alleen indien

¹ <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/binnenland/1.2344943>

		voldoende aandacht wordt besteed aan de bescherming van de huidige professionele activiteiten. Het is geen evidentie, rekening houdend met de huidige regelgeving op vlak van mobiliteit en met betrekking tot de quotabeperking en visserijinspanning, om de omschakeling naar de beroepsvisserij te vereenvoudigen voor de recreatieve visserij. Binnen dit kader dient dus niet enkel de aandacht gevestigd te worden op de recreatieve visserij, maar eveneens op ontwikkelingsmogelijkheden binnen de beroepsvisserij. Vanzelfsprekend dient bij deze analyse de enige erkende productenorganisatie voor beroepsvisserij betrokken te worden in dit proces. De Belgische visserijsector is te kleinschalig om zich te laten vertegenwoordigen door verschillende producentenorganisaties.
Antwoord 42		De problemen met de procedure voor omschakeling van recreatieve visserij naar beroepsvisserij zijn gekend, vandaar dat dienst Marien Milieu zich wenst te engageren om deze omschakeling samen met de sector verder te bespreken en te zoeken naar mogelijke oplossingen.
Opmerking 43	110	Via projecten zoals Fishing For Litter werden reeds verschillende initiatieven genomen om te beletten dat afval van vissersvaartuigen overboord wordt gegooid en dus aangeland worden. Uiteraard leidt dit tot meer afval op de kaai, waardoor een efficiënt systeem voor afgifte van scheepsafval noodzakelijk is. Momenteel bestaat hiervoor reeds een inzamelsysteem, maar de Rederscentrale is bereid dit verder op punt te stellen in samenspraak met andere betrokken instanties.
Antwoord 43		Met het wegvallen van de stichting SDVO, zal de sturing en het verloop van het project Fishing For Litter zeker opnieuw moeten bekeken worden. Dienst Marien Milieu wenst dit project en ook de afgifte van scheepsafval samen met OVAM en de Rederscentrale aan te kaarten om te zoeken naar praktisch haalbare oplossingen.
Opmerking 44	112	Via het project SPEKVIS werd door ILVO een studie gedaan naar alternatieven voor de spekking aan boord van Belgische vissersvaartuigen. Dit onderzoek besluit dat een oplossing op maat voor spekking mogelijk is, mits een nauwe samenwerking tussen de visserijsector en de kunststoffensector en voldoende investering in onderzoek naar het geschikte materiaal. Toch lijkt het niet evident om een alternatief, zoals bijvoorbeeld bio-afbreekbare polymeren, te implementeren, gezien dit ten opzichte van de huidige spekking een serieuze meerkost met zich meebrengt en de effectiviteit van het materiaal nog niet in de praktijk werd aangetoond.
Antwoord 44		Het zoeken naar alternatieven voor spekking moet gezien worden in het geheel van onderzoek van en sensibilisering over recyclage, statiegeld, en taggen visnetten. Binnen de huidige cyclus is het de prioritaire bedoeling om de mogelijkheden af te toetsen, de efficiëntie en haalbaarheid te onderzoeken en om te sensibiliseren, om vervolgens in de volgende cyclus eventueel een keuze te kunnen maken tussen de diverse opties en concrete maatregelen in te voeren. Dit alles zal in nauw overleg met de sector gebeuren.
Opmerking 45	9	'maatregelenprogramma voor KRMS', cfr monitoringsprogramma voor KRMS, ook in de verklarende woordenlijst opnemen. Op zich mist het rapport een definitie of beschrijving van het maatregelenprogramma
Antwoord 45		De tekst werd aangevuld met een definitie voor het maatregelenprogramma.
Opmerking 46	11	Sectie I: het maatregelenprogramma wordt gelijk gesteld aan de 'resulterende lijst van maatregelen'. Er is nood aan verduidelijking in welke bestuurs-context of structuur het 'programma' beheerd wordt en waar deze lijst zich situeert in deze

		bestuurscontext of structuur, wat de volgende stap(pen) in dit proces is/zijn. Zie ook op p.21 en p 86 sectie 9.1.
Antwoord 46		Het KB van 23/06/2010 betreffende de mariene strategie voor de Belgische zeegebieden stelt de dienst Marien Milieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu aan als verantwoordelijke en coördinator van de verschillende stappen van de implementatie van deze richtlijn. Het programma van maatregelen moet uiterlijk tegen eind 2015 worden ontwikkeld en tegen 2016 worden uitgevoerd, om zo de goede milieutoestand tegen 2020 te verwezenlijken. Elke stap van het implementatieproces moet om de zes jaar herzien en indien nodig herwerkt worden. Aangezien voor België de dienst Marien Milieu verantwoordelijk is voor de ontwikkeling en tevens ook de uitvoering van het maatregelenprogramma, zal de dienst het maatregelenprogramma volgens een stappenplan uitwerken en de uitvoering ervan nauwgezet opvolgen en afstemmen via de CCIM structuur.
Opmerking 47	12	Sectie III, 5de zin op einde ontbreekt stuk.
Antwoord 47		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 48	21	Dienst Marien Milieu verantwoordelijk voor...ontwikkeling en uitvoering. Het voorliggend rapport beschrijft de ontwikkeling van de lijst maatregelen, over de opmaak van een programma van uitvoering (inclusief evaluatie en aanpassing in 6jarige cyclus) wordt weinig of niet uitgewijd. Bvb welke procedures voor aanpassing tgv wijzigingen in de bepaling van GMT over de tijd; welke procedures in geval van conflicterende maatregelen etc. (pag 35 onderaan geeft bijvoorbeeld wél aan hoe de lijst maatregelen verder worden geëvalueerd, alvast de financiële criteria). Wordt dit nog besproken in volgende stappen binnen CCIM (cfr fiche 23A)
Antwoord 48		Het KB van 23/06/2010 betreffende de mariene strategie voor de Belgische zeegebieden stelt de dienst Marien Milieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu aan als verantwoordelijke en coördinator van de verschillende stappen van de implementatie van deze richtlijn. Het programma van maatregelen moet uiterlijk tegen eind 2015 worden ontwikkeld en tegen 2016 worden uitgevoerd, om zo de goede milieutoestand tegen 2020 te verwezenlijken. Elke stap van het implementatieproces moet om de zes jaar herzien en indien nodig herwerkt worden. Aangezien voor België de dienst Marien Milieu verantwoordelijk is voor de ontwikkeling en tevens ook de uitvoering van het maatregelenprogramma, zal de dienst het maatregelenprogramma volgens een stappenplan uitwerken en de uitvoering ervan nauwgezet opvolgen en afstemmen via de CCIM structuur.
Opmerking 49	24	Er zijn nog andere belangrijke spelers zoals Waterbouwkundig Laboratorium etc... Men kan hier eventueel verwijzen naar de Brochure 'Belgische Marien Onderzoek' die een overzicht brengt van de mariene onderzoeksgroepen (Compendium Kust en Zee website, of VLIZ/IMIS webpagina's)
Antwoord 49		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 50	32-35	Voor het berekenen van de kosteneffectiviteit van de maatregelen die opgenomen werden in de short-list, wordt de

		<p>geografische schaal van activiteiten in rekening gebracht als maat voor het potentieel verstoorde gebied. Deze aanpak gaat echter uit van een significante simplificatie: Er wordt uitgegaan van een uniform BNZ waarbij de potentiële verstoring van ecologisch waardevolle gebieden zoals de grindbedden op dezelfde behandeld wordt als de rest van het BNZ. Bovendien zullen maatregelen met betrekking tot activiteiten die over heel het BNZ plaatsgrijpen (zoals visserij en scheepvaart) systematisch hoger scoren dan maatregelen met betrekking tot pakweg zand- en grindwinning.</p> <p>Deze beperkingen dienen duidelijk vermeld te worden en scheppen wellicht een vertekend beeld van de kosteneffectiviteit van een aantal maatregelen. Dit kan op zijn beurt een rol spelen bij de verdere selectie van de maatregelen van de short-list.</p>
Antwoord 50		Voor het berekenen was een zekere mate aan simplificatie en standaardisatie nodig. Het was inderdaad ook de bedoeling om het verschil in impact aan te tonen tussen activiteiten die heel lokaal tegenover activiteiten die over heel het BNZ plaatsvinden. De analyse van kosteneffectiviteit is een verplichting die opgedragen werd door de EC. In de situatie van de Belgische mariene wateren heeft deze analyse echter geen verwijdering van maatregelen teweeg gebracht.
Opmerking 51	39	Disproportionaliteit: toelichten of dit criterium voor KRMS maatregelenprogramma BNZ dan zal opgenomen worden eens duidelijkheid bestaat op EU niveau?
Antwoord 51		Het aspect disproportionaliteit werd verder toegelicht in de tekst met als opmerking dat in deze cyclus geen voorgestelde maatregelen omwille van deze reden werden uitgesloten.
Opmerking 52	52	De lijst met belastende factoren lijkt niet exhaustief. Bij interferentie met hydrologische processen wordt er bijvoorbeeld geen melding gemaakt van veranderingen in het stromingsregime (stromingsrichting/snelheid).
Antwoord 52		Deze lijst is inderdaad niet exhaustief maar is een lijst van de belastende en beïnvloedende factoren die door de EC werden aangereikt in de richtlijn zelf, en daar werden opgenomen in Tabel 2.
Opmerking 53	50	Suggestie om onderzoek (testzones en test-infrastructuur) als gebruiker mee te nemen in de tabel. Dit is nu reeds het geval met de artificiële riffen. Zal in de toekomst uitbreiden, gevolgen zouden (+) moeten zijn
Antwoord 53		Onderzoek werd reeds opgenomen in de tabel om ook de drukken van deze activiteit in rekening te brengen.
Opmerking 54	57	Onderaan deze pagina staat: Deze short-list is de lijst van maatregelen die in het maatregelenprogramma voor de Belgische mariene wateren opgenomen worden. Verder in de tekst blijkt echter dat een deel van de bijkomende maatregelen niet zullen geïmplementeerd worden. Deze zin lijkt mij dan ook misleidend aangezien men er kan vanuit gaan dat de maatregelen die opgenomen worden in het maatregelenprogramma effectief zullen worden uitgevoerd worden.
Antwoord 54		Dit werd verbeterd en verduidelijkt in de tekst. Alle bijkomende maatregelen uit de short-list van het rapport maken deel uit van het KRMS maatregelenpakket en zullen in de volgende jaren uitgevoerd worden.
Opmerking 55	60	11B: nu reeds algemeen verbod op gebruik van warrel- en kieuwnetten in de intertidale zone cf. Besluit van de Vlaamse Regering van 13 maart 2015 houdende een verbod op het gebruik van warrelnetten en kieuwnetten in de Vlaamse strandzone ter bescherming van zeezoogdieren

Antwoord 55		Dit werd verbeterd in de tekst.
Opmerking 56	61	Worden bijkomende maatregelen voorgesteld-ontwikkeld, ten behoeve van informatie stroom (ook informatie uit niet-traditionele bronnen) en data beschikbaarheid ten behoeve van bv. uitvoeren en evalueren van maatregelenprogramma? En ten behoeve van public access to information cfr. Aarhus Conventie?
Antwoord 56		Het overzicht van de geselecteerde bijkomende maatregelen is terug te vinden in paragraaf 5.2 Om tegemoet te komen aan de Aarhus Conventie werd het ontwerp van dit maatregelenprogramma voorgesteld tijdens een online publieksraadpleging. Het verder uitvoeren en evalueren van het maatregelenprogramma zal gecoördineerd worden via het forum van de CCIM, op basis van de data die gegenereerd worden door het monitoringsprogramma.
Opmerking 57	61	Dienen proactieve maatregelen voorzien te worden m.b.t. het gunnen van concessiezones voor aquacultuuractiviteiten gezien de potentiële impact van deze activiteit op o.a. de descriptor D2 en D5?
Antwoord 57		Voor toekomstige aquacultuuractiviteiten zal eerst een concessie moeten verkregen worden, en vervolgens een milieuvergunning. De wetgeving rond deze vergunningen (VEMA-MER) werd recent aangepast zodat toekomstige aanvragen rekening zullen moeten houden met de geformuleerde GES definitie en milieudoelen, en waarbij het voorgestelde project aan deze aspecten wordt afgewogen.
Opmerking 58	61	27B: volgens mij geen prioriteit. De personen in kwestie zijn goed op de hoogte inzake de bewaring aan boord etc. Daar ze voorzien in eigen consumptie of verkoop op een kwalitatief hoogstaande zwarte markt wordt hier reeds de nodige aandacht aan besteed.
Antwoord 58		De dienst Marien Milieu heeft ervoor geopteerd de betreffende maatregel niet langer in het huidig voorstel op te nemen en zich in deze eerste cyclus te focussen op meer prioritaire aandachtspunten.
Opmerking 59	66	11B: melding maken van het Besluit van de Vlaamse Regering van 13 maart 2015 volgend op het principiële verbod door de Vlaamse Regering van 30 januari 2015.
Antwoord 59		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 60	66	Fiche 13: België doet voorbereidend werk voor de ratificatie van de Ballast Water Management Convention die wellicht in de tweede helft van 2016 in werking zal treden; ook Verordening (EG) nr. 1143/2014 (invasieve uitheemse soorten) is rechtstreeks van toepassing op België.
Antwoord 60		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 61	70	27C: eerste resultaten van LIVIS reeds gepubliceerd: http://www.vliz.be/nl/catalogus?module=ref&refid=248223 .
Antwoord 61		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 62	70	27D: identificatie bottlenecks en aanzet transitiekader komt in het LIVIS project aan bod
Antwoord 62		Dit werd goed genoteerd.
Opmerking 63	75	27B: idem als opmerking pagina 61, geen prioriteit volgens mij. Verder zou ik de zin “eerder beperkte groep recreatieve vissers” verwijderen. De resultaten tonen immers aan dat het aantal individuen actief in recreatieve visserij x-maal groter is

		dan de personen direct betrokken bij de commerciële visserij.
Antwoord 63		De dienst Marien Milieu heeft ervoor geopteerd de betreffende maatregel niet langer in het huidig voorstel op te nemen en zich in deze eerste cyclus te focussen op meer prioritaire aandachtspunten.
Opmerking 64	86	Onder puntje 9.1 blijkt dat niet elk van de 20 bijkomende maatregelen zal opgenomen worden in het maatregelenprogramma. Er wordt echter niet vermeld op basis van welke criteria de verdere selectie van de maatregelen zal plaatsvinden. Aan de hand van de technische haalbaarheid, kosteneffectiviteitsanalyse en analyse van de baten worden immers alle voorgestelde maatregelen valabel geacht. Bovendien lijkt het enigszins logisch om in 'Het Programma van Maatregelen voor de Belgische Mariene Wateren' een definitief overzicht te krijgen van de maatregelen die zullen worden uitgevoerd in het kader van de KRMS. De verdere selectie van de bijkomende maatregelen lijkt mij dan ook te ontbreken in dit rapport.
Antwoord 64		Dit werd aangepast in de tekst. Alle bijkomende maatregelen zullen na goedkeuring door de Interministeriële Conferentie van Leefmilieu ook definitief opgenomen worden in het Belgisch maatregelenprogramma.
Opmerking 65	94	Ter informatie: bij 25B (dit geldt ook voor andere maatregelen) zijn er een aantal voorlopig niet-gekende of niet-gekwantificeerde baten. Voorbeeld: toename van post-spawning spent herring aggregations->toename visstapel pelagische visserij->.bevoorradende diensten.). Deze worden standaard als 'nul' aangeduid. In principe kunnen we deze niet gelijk stellen aan nul? Eerder + of ongekend: bij 28B is er bvb wél een (+) baat aangeduid tgv sensibilisering, voor bevoorradende diensten (P108)
Antwoord 65		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 66	101	27A (korte beschrijving) 1. vissen op quotagebonden platvis met sleepnetten is niet toegestaan, daarom wordt vanuit de recreatieve sleepnetvisserij op garnaal gefocust. 2. Geen gepubliceerd onderzoek m.b.t. vislocaties en focus op scheepswrakken... vislocatie is sterk afhankelijk van doelsoort. Voor kabeljauw en zeebaars zal dit inderdaad voornamelijk scheepswrakken betreffen (seizoenaal), voor platvis daarentegen zal men zich eerder boven de zandbanken positioneren. Vermoed wordt op basis van onze densiteitsmetingen dat verder zeewaarts meer op wrakken wordt gevist, echter de hoogste concentratie aan recreatieve vissers wordt op dit moment waargenomen in de 3 nm zone. 3. Vermelding van de resultaten van Verleye et al. (2015) (http://www.vliz.be/nl/catalogus?module=ref&refid=248223). Het aantal geïdentificeerde recreatieve vaartuigen betreft ruim 600, met ongeveer 85% hengelaars en 15% sleepnetvaartuigen. Het betreft bijgevolg alles behalve een kleine sector. 4. Baglimieten aangepast op basis van Verordening (EU) nr. 2015/523 -> max 3 zeebaarzen per persoon. Bijgevolg wordt dit max 15 kg kabeljauw en 3 zeebaarzen, maar geen gecombineerde overschrijding van 20 kg
Antwoord 66		Deze informatie werd toegevoegd in de tekst.
Opmerking 67	101	27A (link met SBZ)

		Verbod op recreatieve sleepnetvisserij in Vlaamse Banken mits uitzonderingsregel zoals vermeld in het KB van 20 maart 2015 (MRP)
Antwoord 67		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 68	102	27A (Kost) 1. Naast vergunningssysteem eventueel mogelijkheid tot registratiesysteem bekijken? 2. Waarom zou een vergunningssysteem/registratiesysteem moeten onderzocht worden voor hengelvisserij en niet voor strandvisserij...? Ik zou een gelijkaardige benadering hanteren voor beide groepen.
Antwoord 68		Deze suggesties werden opgenomen in het programma.
Opmerking 69	102	27A (Baten) Ik verwacht persoonlijk geen grote impact op visvangst voor de professionele visserij. Platvis worden zeer lokaal met de hengel gevestigd, terwijl zeebaars geen target species betreft voor de commerciële visserij. Impact voor kabeljauw is me onduidelijk. Ik zou bijgevolg het woordgebruik wat wijzigen: "naar verwachting" -> "mogelijks".
Antwoord 69		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 70	103	27C (korte beschrijving) 1. Aantal boten, intensiteit en range van activiteiten zijn in kaart gebracht in het LIVIS project (Verleye et al., 2015). Systematische meerjarige monitoring is noodzakelijk om de jaarlijkse effort-variabiliteit te bevatten. 2. Contactpersoon on-site monitoring recreatieve visserij: Thomas Verleye (VLIZ), niet Stephanie Maes. Voor ILVO mag Frankwin van Winsen toegevoegd worden. 3. LIVIS focust op recreatieve vaartuigen, niet enkel op hengelaars maar tevens op sleepnetvaartuigen 4. LIVIS project zal lopen tot december 2015
Antwoord 70		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 71	103	27C: Contactpersoon on-site monitoring recreatieve visserij: Thomas Verleye (VLIZ), niet Stephanie Maes. Voor ILVO mag Frankwin van Winsen toegevoegd worden.
Antwoord 71		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 72	104	27C (Technische haalbaarheid): In de periode 2015-2016 wordt door ILVO-VLIZ gezamenlijk een protocol uitgewerkt om vanaf 2017 de monitoringsactiviteiten systematisch te laten plaatsvinden. Vóór 2017 wordt de huidige monitoring (opgestart in het kader van het GIFS- en het LIVIS-project) gewoon verdergezet.
Antwoord 72		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 73	104	27C (Kost) 20 interviews lijkt misschien wat aan de lage kant. Ook de verzameling van gegevens van de strandvisserij zal vervat worden in het protocol dat nu wordt opgesteld door ILVO en VLIZ.
Antwoord 73		Dit werd aangepast in de tekst.

Opmerking 74	105	27D (korte beschrijving) Voorlaatste zin: “recreatieve vaartuigen die willen overschakelen naar de commerciële vloot” vervangen door “recreatieve vaartuigen die willen overschakelen naar de commerciële kleinschalige visserij”.
Antwoord 74		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 75	105	27D (baten) Op deze manier verschuift de concurrentie tussen commercieel-recreatief eerder naar een interne concurrentie binnen het commercieel segment. Bij omschakeling recreatief->commercieel krijgen de vaartuigen in kwestie bovendien de kans om meer te vissen dan voorheen, waardoor de concurrentie voor de reeds bestaande commerciële vaartuigen in wezen nog zwaarder wordt... Ik vind dit bijgevolg geen kwestie die onder ‘baten’ thuishoort.
Antwoord 75		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 76	120	Bij de conclusies wordt (terecht) gesteld dat een lage kosteneffectiviteit voor een bepaalde maatregel niet noodzakelijk impliceert dat de maatregel als minder belangrijk beschouwd wordt. Deze uitspraak lijkt mij echter in te gaan tegen sectie 7.3.2 (p81) van het rapport waarin de prioritering van de bijkomende maatregelen per descriptor op basis van de kosteneffectiviteit wordt uitgewerkt. Het zou zeer nuttig zijn om de kanttekening die in de conclusies gemaakt wordt ook in hoofdstuk 7 van het rapport duidelijk uit te werken met de nodige aandacht voor de beperkingen van de gehanteerde methodologie. Op die manier kan beter geïdentificeerd worden hoe men moet omgaan met de resultaten van de kosteneffectiviteitsanalyse.
Antwoord 76		Aangezien deze verduidelijking reeds vermeld staat bij de conclusies lijkt het eerder een herhaling om dit ook nog eens te vermelden in hoofdstuk 7. Het uiteindelijke resultaat is dat er geen voorgestelde maatregelen op basis van de kosteneffectiviteitsanalyse verwijderd zijn.
Opmerking 77	121	Ik dacht dat rond descriptor 7 reeds een BRAIN call was uitgeschreven? Indien dit het geval is, zou dit kunnen vermeld worden. Dit kan mijns inziens immers ook gezien worden als een maatregel voor de KRMS (bijkomende kennisverwerving).
Antwoord 77		Er is inderdaad een dergelijk BRAIN-be project opgestart (INDI67) en deze informatie is opgenomen in de lijst van relevante lopende onderzoeken.
Opmerking 78	Algemeen	Afkortingen en definities worden niet consequent gebruikt en soms ook niet verklaard (enkele voorbeelden: KRMS vs MSFD, NZ vs BPNS, windparken versus windmolenparken). Rapport mist goede documentstructuur, er wordt veel in herhaling gevallen.
Antwoord 78		Dit werd verbeterd waar mogelijk.
Opmerking 79	Tabel 4	Te optimistische beschrijving van mogelijke impacts op mariene milieu ten opzichte van activiteiten op het BNZ. Onduidelijk hoe de scores berekend werden, een aantal impacts niet of te laag gescoord.
Antwoord 79		De gerefereerde kruistabel zet de relatie uit tussen deze activiteiten (drivers) en de belastende en beïnvloedende factoren zoals beschreven in Bijlage III van de KRMS. Voor het op punt stellen van deze kruistabel ‘drivers ten opzichte van drukken op

		<p>het BNZ' werd gebruik gemaakt van drie onafhankelijke, kwalitatieve studies:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. het Compendium voor Kust & Zee (2013) 2. Arcadis (2010) over het relatieve belang van de activiteiten op de BNZ (drivers) ten opzichte van hun impact op het milieu (waarbij gebruik gemaakt werd van de resultaten van de GAUFRE studie (Maes et al., 2005), geactualiseerd met recente informatie uit de beschikbare milieueffecten- en monitoringrapporten) 3. DHV (2011) Measures for the Marine Strategy Framework Directive. First overview of potential measures, related costs and effects of implementing the Marine Strategy <p>Tijdens de evaluatie werden een aantal verschillen gedetecteerd tussen de studies en deze werden aangeduid via kleurmarkeringen. Bovendien werden er ten opzichte van de oorspronkelijke tabel een aantal wijzigingen aangebracht om maximaal rekening te houden met de bestaande toestand en de recente ontwikkelingen op vlak van mariene ruimtelijke planning.</p>
Opmerking 80	Tabel 5-6-7	Zie vorige opmerking, ook in deze tabellen ontbreken belangrijke relaties en is een duidelijke weergave van de toekenning van de scores per maatregel niet terug te vinden in het document.
Antwoord 80		De tabellen opgenomen in het rapport zijn compilaties van data en beoordelingen uit gewaardeerde nationale en internationale studies.
Opmerking 81	Tabel 11	Aanduiding van of verwijzing naar berekening effectiviteit bij tabel is noodzakelijk voor goede interpretatie van de tabel (reductie druk x 2 + belang druk ten opzichte van descriptor x 0.5 + geografische schaal).
Antwoord 81		Dit werd aangepast bij de tabel.
Opmerking 82	Bijlage 2	Niet alle kolommen leesbaar en duidelijk. Voornamelijk onvolledige informatie in kolom "Milieudoel", bijvoorbeeld "Veranderingen in de dichtheid van broedende", "Grindbedden: Meerdere uit onderstaande te", "Introductie van nieuwe door de mens geïntrod"... Eerste rij van de tabel voor de leesbaarheid bovenaan elke pagina herhalen.
Antwoord 82		Dit werd aangepast in de tabel.
Opmerking 83	Algemeen	Gezien de verantwoordelijkheid van de dienst BMM (KBIN-OD Natuur) voor het monitoringsprogramma in het kader van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie, wordt deze dienst best vermeld indien een maatregel ook deze monitoring omvat om overleg met alle nodige partijen te verzekeren voor een optimale uitvoering. Bv. Fiche 30, fiche 25
Antwoord 83		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 84	93	toevoeging 'geen' bij 'gezien nieuwe gerichte inspecties' bij kost
Antwoord 84		Dit werd aangepast in de tekst.
Opmerking 85	103	Monitoring impact recreatieve visserij: Hierbij ligt waarschijnlijk de focus op het in kaart brengen van de omvang van deze vorm van visserij. Zal de impact ook effectief gemonitord worden? Indien niet, beter hernoemen naar 'monitoring omvang'.
Antwoord 85		Dit werd aangepast in de tekst.

Opmerking 86	107	Implementatie bevoegdheid ligt volgens ons bij FOD Mobiliteit.
Antwoord 86		Bunkering is voornamelijk een federale bevoegdheid, bij maritiem vervoer dus, maar omdat het hier over de havens gaat en ook over plezierhavens, zijn er ook raakvlakken met de gewestelijke bevoegdheden. Het is eerder een gedeelde bevoegdheid met het grootste gewicht federaal. De tekst werd als dusdanig aangepast.
Opmerking 87	44	Het "energieatol" werd toegevoegd aan Tabel 4 (p. 44) waarin de gebruikers vermeld staan voor de Belgische Noordzee en hun mogelijke impact. De mogelijke impact die in kaart werd gebracht voor het energieatol is grotendeels dezelfde als die voor offshore windturbineparken (zowel voor de constructie als voor de exploitatie), met die uitzondering dat er een kleinere impact is op onderwatergeluid en een kleiner risico op interactie met avifauna.
Antwoord 87		Aangezien het consortium besloten heeft de concessieaanvraag in te trekken, werd deze activiteit (althans voor deze cyclus van de richtlijn) uit de tabel verwijderd.
Opmerking 88	44	Als we de impact voor de verschillende gebruikers in Tabel 4 (p. 44) meer in detail bekijken, krijgen we de indruk dat commerciële (semi-) permanente structuren zoals windturbineparken en het energieatol iets strenger worden beoordeeld dan andere constructies zoals harde structuren die de kust moeten beschermen of radar- & weermasten. Een gelijkaardige impact lijkt een categorie lager te worden ingeschat voor deze "other space provisions". Dat is zonder rekening te houden met het oppervlaktegebied.
Antwoord 88		De gerefereerde kruistabel zet de relatie uit tussen deze activiteiten (drivers) en de belastende en beïnvloedende factoren zoals beschreven in Bijlage III van de KRMS. Voor het op punt stellen van deze kruistabel 'drivers ten opzichte van drukken op het BNZ' werd gebruik gemaakt van drie onafhankelijke, kwalitatieve studies: 1. het Compendium voor Kust & Zee (2013) 2. Arcadis (2010) over het relatieve belang van de activiteiten op de BNZ (drivers) ten opzichte van hun impact op het milieu (waarbij gebruik gemaakt werd van de resultaten van de GAUFRE studie (Maes et al., 2005), geactualiseerd met recente informatie uit de beschikbare milieueffecten- en monitoringrapporten) 3. DHV (2011) Measures for the Marine Strategy Framework Directive. First overview of potential measures, related costs and effects of implementing the Marine Strategy Tijdens de evaluatie werden een aantal verschillen gedetecteerd tussen de studies en deze werden aangeduid via kleurmarkeringen. Bovendien werden er ten opzichte van de oorspronkelijke tabel een aantal wijzigingen aangebracht om maximaal rekening te houden met de bestaande toestand en de recente ontwikkelingen op vlak van mariene ruimtelijke planning. Deze beoordeling van drukken is dus gebeurd op basis van de neutrale visie van verschillende nationale en internationale experts.
Opmerking 89	44	Op dezelfde manier lijken een aantal impactscores in Tabel 4 enigszins overdreven, zoals het feit dat aggregaatextractie en baggeren een grote impact hebben op de turbiditeit in de Noordzee. Zelfs op lokale schaal zou ik die impact niet als "hoog"

		beschouwen, behalve misschien bij de afvalsites;
Antwoord 89		Identiek antwoord als voor opmerking 88. Als uit toekomstige objectieve studies blijkt dat deze impacten verkeerd werden beoordeeld, dan zal daar in de volgende rapporten zeker rekening mee gehouden worden.
Opmerking 90	46	Tabel 5 (p.46) vermeldt het belang (primaire/secundaire) van verschillende activiteiten/gebruikers voor de 11 kwaliteitscategorieën voor het mariene milieu. Er wordt aangegeven dat het energieatol en de windturbineparken van primair belang zijn voor niet-inheemse soorten tijdens de exploitatie, en secundair tijdens de constructie. Dat begrijp ik niet zo goed, aangezien het risico dat er nieuwe soorten worden geïntroduceerd vooral aanwezig lijkt tijdens de constructiefase (aanwezigheid van constructieschepen, pontons, etc... voor een langere periode). Misschien werd bij de evaluatie rekening gehouden met het gecombineerde gebruik van windturbineparken en aquacultuur/maricultuur, maar dat zou geen invloed mogen hebben op de score voor de windturbineparken aangezien dat een gevolg is van de aquacultuur;
Antwoord 90		Deze beoordeling is op basis van het feit dat de windturbines tijdens de gehele exploitatiefase een (stabiel) artificieel hard substraat vormen voor eventuele kolonisatie door niet-inheemse soorten.
Opmerking 91	64	Fiche 6B "De sectoren van zone 2 moeten gedefinieerd worden teneinde enerzijds een veiligheidszone rond het nieuwe ankergebied te eerbiedigen en anderzijds de grindgebieden tussen de banken uit te sluiten." Heeft dit enige impact op de verleende concessies en de eerder bepaalde ontginbare volumes in deze zone?
Antwoord 91		Deze maatregelen zijn reeds in voege getreden door het KB MRP (20-03-2014) en het KB van 01-09-2004 betreffende de voorwaarden en de toekenningsprocedure van concessies voor de exploratie en de exploitatie van de minerale en andere niet-levende rijkdommen in de territoriale zee en op het continentaal plat, gewijzigd door de KB's van 20-03-2014 en 19-04-2014. Er zijn geen bijkomende maatregelen voorzien.
Opmerking 92	64	Fiche 6C "Om het habitatgebied te beschermen, zal, naast het verbod om grind te winnen in zone 2, het ontginbaar volume in deze zone jaarlijks verminderd worden met 1 % gedurende de periode van dit marien ruimtelijk plan. Als basis wordt het ontginbaar volume in zone 2 vastgelegd op 1.680.000 m ³ , de gemiddelde waarde van de ontgonnen volumes in de periode 2009-2013". Deze maatregel gaat rechtstreeks in tegen eerder advies dat onze firma in het kader van de bevraging ivm het marien ruimtelijk plan opstelde (2012). Daarin werd duidelijk gesteld dat er gezocht moet worden naar uitbreidingsmogelijkheden op lange termijn voor de concessies (korte termijn was de capaciteit ruim voldoende). Immers, de huidige vergunde concessies zijn vandaag ruim toereikend voor de actuele markt van bouwgranulaten. Doch, ervan uitgaande dat het huidige Vlaams verbruik op termijn volledig door marien zand zal ingevuld worden, zou de behoefte kunnen toenemen tot ca. 20 Mm ³ nodig (gehele sector) voor komende 5 jaar. Hiervoor zou de limiet van max. 15 Mm ³ / 5 jaar bij Koninklijk Besluit van 1/09/2004 die destijds gesteld is op basis van de toen ingeschatte marktbehoefte, moeten verhoogd worden. De overheid beschikt hier bovenop over eigen concessies om kustverdedigingswerken uit te voeren. Bijkomende projecten in kader van kustveiligheid, duurzaam kustbeheer of hernieuwbare energie op zee vragen ook extra zandvolumes als bouw materiaal. Om de ontwikkeling van dergelijke projecten niet a priori te hypothekeren is een zoektocht naar mogelijke

		uitbreiding van nieuwe en/of bestaande (meer winning binnen bestaande contouren) concessiegebieden beter nu al opgenomen.
Antwoord 92		Dit maatregelenprogramma werd opgesteld in het kader van de Mariene Strategie, en is er dus niet op gericht om nieuwe concessiegebieden voor zandwinning te gaan onderzoeken. Dit is echter een onderzoek dat in de bevoegdheid van FOD Economie (Continentaal Plat) valt, en de betrokken diensten daar zijn zich bewust van de toekomstige noden voor de industrie. Het is dan ook aan deze diensten om in het kader van het Marien Ruimtelijk Plan proactief potentiële andere gunstige concessiegebieden te gaan identificeren zodat deze bij het hernieuwen van het plan kunnen overwogen worden.
Opmerking 93	92	Onder 'Behoud en herstel grindbedden' wordt een verbod vermeld op het weghalen van stenen & grind. Die maatregel richt zich vooral op de visserij (maar ook op bij voorbeeld de aanleg van kabels) waarbij stenen en grind accidenteel kunnen worden weggehaald en niet worden teruggeplaatst, maar aan land worden gebracht. Er is sprake van om het ontginbaar volume in beschermde habitatgebieden jaarlijks met 1% te verminderen (met als basis 1.680.000 m ³ /jaar), in het kader van de bestaande maatregelen (Maatregel 6). Wat het verbod op het weghalen van grind/stenen betreft, staat er echter vermeld in het overzicht van Maatregel 25A dat dit geldt voor heel het Belgisch deel van de Noordzee. In de beschrijving wordt grindwinning met een vergunning echter specifiek uitgesloten. Om die reden vragen we om meer duidelijkheid aangaande het verbod op het weghalen van grind, vooral aangaande om welke gebieden het zal gaan. Momenteel is de maatregel vooral gericht op commerciële visserij waarbij accidenteel grind en stenen worden weggehaald; er kan echter ook sprake zijn van een impact op de toekomstige concessiegebieden, waar die grindbedden ook aanwezig kunnen zijn. Niet enkel concessiezone 2 maar ook zone 1a zou getroffen worden als het om een algemeen verbod gaat. Misschien moet er een gedetailleerde kaart worden opgesteld van welke gebieden momenteel grind/stenen zouden bevatten die beschermd moeten worden. Er wordt nu aangenomen dat die gebieden dezelfde zijn als habitat-type 1170 "Riffen"; die volgens de BMM "grindbedden" bevatten. Het Marine Strategy report geeft aan dat de EUNIS-habitats hun referentietoestand moeten behouden. Hierbij ontbreekt de vermelding: "binnen de aangewezen natuurgebieden".
Antwoord 93		De maatregelen die worden voorgesteld zijn in het kader van het bereiken van de goede milieutoestand. Dit kadert dus binnen de Belgische mariene strategie en hiervoor worden maatregelen om die toestand te bereiken niet uitsluitend in N2000 gebieden genomen. Deze maatregel om de bodemintegriteit te bewaren en de oorspronkelijke grindbedden te beschermen richt zich hoofdzakelijk naar die gebieden (in de Vlaamse Banken) waar vroeger grindbedden voorkwamen, en naar de commerciële vissers die grindblokken en stenen mee aan wal brengen. Deze maatregel zal niet interfereren met de concessiezones voor de grindwinning.
Opmerking 94	94	'Behoud en herstel grindbedden' beschrijft ook het herstellen van grindbedden als een mogelijke maatregel. Daarvoor zou er 40.000 ton grind gestort moeten worden over 10 ha in de speciale habitatbeschermingszone Vlaamse Banken (er wordt ook verwezen naar het "Actieplan Zeehond", dat een gelijkaardige maatregel voorziet binnen de windmolenzone. Geraamd budget: 1,6 à 2,7M € voor het grind en een jaarlijkse kostprijs van 66.000 à 110.000 € voor het storten. Die maatregel is ten zeerste aanbevolen want hij scoort hoog wat betreft kosteneffectiviteit en kan in aanmerking komen voor Europese steun.

		Timing: voor 2020 indien groen licht
Antwoord 94		Goed genoteerd.
Opmerking 95	95	Controle op de naleving van het vaar- en visverbod binnen de bodembeschermingszones: Deze maatregel streeft naar een actievere handhaving van de toegangsbeperkingen tot de windmolenparkgebieden (buiten onderhoud / monitoring / evacuatie) om botsingen met offshore windmolens en andere structuren te vermijden. Vooral gericht op Nederlandse vissers die de beperkingen momenteel vaak negeren.
Antwoord 95		Er is inderdaad nood aan een strengere handhaving rond het geldende vaarverbod binnen de windmolenzone, en er is nood aan een specifieke controle op de naleving van de visserijbeperkingen binnen de bodembeschermingszones in de Vlaamse Banken.